Mindenki másképp csinálja – a klasszikus jazz stílusjegyei • Korb Attila

Attila, a Bohémekhez egykor 13 évesen kerülő harsonás, kornettes, zongorista, énekes a magyar jazzpaletta egyik legtehetségesebb figurája. Segítségével érthetőbbé válik a klasszikus jazz és más füllel hallgat majd zenét az olvasó.

A korai Louis Armstrong

Louis Armstrong (Louis Daniel Armstrong, 1901. augusztus 4.– 1971. július 6.) jelentőségét a jazz zene kialakulásában nem lehet túlbecsülni. Az általa kreált ritmus- és dallamvilág a mai napig etalonként áll minden jazz zenész előtt. Louis New Orleans szegénynegyedében született, nagyszülei még rabszolgák voltak. Apja születése után elhagyta a családot, így Louis már fiatalon az utca gyermeke lett – alkalmi munkákkal, újságkihordással, szénlapátolással keresett pénzből próbálta segíteni édesanyját. A kornettel a javítóintézet zenekarában találkozott először, ahova egy utcai lövöldözés miatt került. 14 évesen végleg elhagyhatta az intézetet és rövid időn belül aktív résztvevője lett a New Orleans-i jazzéletnek.

Minden alkalmat megragadott, hogy idősebb zenészeket hallgasson, így tanulhatott Bunk Johnsontól, Buddy Petittől, Kid Orytól, de legközelebb „King" Oliverhez állt, aki egyfajta „apapótló" is volt a már tinédzser Louis számára. Helyi fúvószenekarokban játszott, majd csatlakozott Fate Marable zenekarához, akik a Mississippin le-föl közlekedő gőzhajón turnéztak. (többek között itt tanult meg kottát olvasni). 1919-ben Kid Ory zenekarában átveszi az északnak induló „King" Oliver helyét.

1922-ben Oliver meghívására Chicagóba megy, hogy csatlakozzon a King Oliver & His Creole Jazz Bandhez. Louis királyként él itt. Saját lakása, sőt saját fürdőszobája is volt (először életében). Első felvételeit Oliver zenekarának másodtrombitásaként készíti 1923-ban. Mint ahogy azt a Bohém JazzMagazin legelső számában már boncolgattuk, a Creole Jazz Band túlnyomó részben tutti játszik, gyakorta előfordulnak szóló breakek, de teljes periódusnyi szólók csak elvétve. Az 1923-ben felvett *Tears* c. számban néhány break erejéig hallhatjuk Louis Armstrongot! Ezek a rövid szólórészek egy pillanatra teljesen más dimenzióba, egy magasabb szintre helyezik a zenét (a harmadik breakben elsütött pattern egy kb. 3 évvel későbbi híres szólóban köszön vissza, a *Potato Head Blues*-ban). Mondhatnám, hogy modernebbül játszik, mint zenésztársai, de egyszerűen csak úgy játszik, mint Louis Armstrong. Az egyéni utánozhatatlan íz már itt is jelen van. Könnyed virtouzitás, fülbemászóan melodikus, ötletes dallamalkotás… Természetesen ezt King Oliver is hallotta és tudta, hogy csak idő kérdése, hogy Louis mikor lép tovább és kezdi építeni saját karrierjét. A végső elválás 1924 júniusában jött el, a kiváltó ok pedig Lil Hardin volt (Oliver zongoristája, aki időközben Louis második felesége is lett), aki arra ösztönözte férjét, hogy ne maradjon tovább Oliver árnyékában, hanem fejlessze tovább saját stílusát.

Nem sokkal később meghívást kapott New Yorkba hogy csatlakozzon a Fletcher Henderson & His Orchestra-hoz, ami az államok legnépszerűbb fekete big bandje volt akkoriban. A zenekar másik szólistája a kiváló tenorszaxofonos Coleman Hawkins volt. Az első trackek között kerültek felvételre a *Manda* és a *Go 'long, Mule* c. számok. Itt már hallható, hogy a meghangszerelt részek között „komoly" szólórészek vannak – sokkal nagyobb életteret kapott itt Louis, mint az Oliver zenekarban. Egy hosszabb 32 ütemes szólót hallhatunk a *Shanghai Shuffle* c. dalban. Itt érdekes megfigyelni, hogy a bridge-t (középrész) Louis kizárólag egy hang ritmizálásával oldja meg – lehet érezni a ritmikai feszültséget a ritmus szekció és a trombita solo között. Louis játéka nagyban inspirálta a Henderson zenekar hangszerelőjét Don Redmant is. Figyelemre méltó a harsonaszóló kíséretének ötletessége, illetve a harsonaszóló utáni hangszerelt részben megjelenő oboa használata – csak a kínai feeling miatt (Redman oboázik).

New York-i tartózkodása során (csak bő évről beszélünk) a Henderson zenekar mellett több felvételt is készít régi new orleansi barátja Clarence Williams (zongorista, zeneszerző) szervezésében. Általában new yorki blues énekeseket (Bessie smith, Alberta Hunter…) kísértek ezeken a session-ökön, de itt találkozott pl. Sidney Bechet-el is. A *Mandy, Mandy Make Up Your Mind* c. dal jó példa erre a találkozásra. Ez alkalommal Bechet szoprán szaxofonja mellett egy basszus szarruzofont is magával vitt a stúdióba – ami elég viccesen szól. A felvételen Williams felesége Eva Taylor énekel.

Felesége, Lil unszolására 1925 végén visszatér Chicagóba. Míg New York-ban dúl a big band korszak Louis valami mást csinál – 5 tagú zenekart alakít – ez volt a Louis Armstrong & His Hot Five. Egy új hullám kezdete volt ez. A Hot Five első felvételeit mérföldkőnek tartják az improvizatív combo (kisegyüttes) jazz műfajának kialakulásában. Minimális hangszereléssel dolgoztak (head arrangement) és a szóló szakaszokat kibővítették – nagy szabadságérzet volt ez és egyben zöld út Louis Armstrong egyéni stílusának kiteljesedéséhez. A Hot Five zenészei Louis régi New Orleans-i cimborái voltak: Johnny Dodds – klarinét, „Kid" Ory – harsona, Johnny St. Cyr – bendzsó, és természetesen Lil Armstrong – zongora. Az elsők között felvett *Gut Bucket Blues* szerkezeti formája már kristálytisztán előre mutat a későbbi standard formára: bevezető, téma (tutti), szólók (egyéni), záró téma (tutti), zárás (coda).

A *Heebie Jeebies* felvétele újabb áttörést jelentett. Louis itt scattelt először (szöveg helyett értelmetlen, de zeneileg kifejező

szótagokat használt – subi-dubizott, na)! Megjelentek az első igazi trombita bravúrszámok, mint például a *Cornet Chop Suey* vagy a *Butter And Egg Man*. 1927 májusától a Hot Five Baby Dodds dobossal és Pete Briggs tubással kibővítve Hot Seven néven is készít felvételeket (ezeken Ory helyett John Thomas harsonázik). Ide tartoznak pl. a *Wild Man Blues* a *Potato Head Blues*, *Melancholy Blues*, *Twelfth Street Rag* – mindegyik track trombitaszólója „etalon"! Biztosan mindenkinek feltűnik ezeket a számokat hallgatva, hogy az előző cikkben említett „UFO-effektus" ahogy haladunk a felvételek kronológiai sorrendjében egyre erősebb. Pl. a feltűnően lassú tempójú Twelfth Street Rag gyakorlatilag végig dupla tempóban játszott trombita szólója után egy „ritty-rotty" harsona szóló következik – ami szerintem mindenki arcára mosolyt csal – szó mi szó, nem volt hálás feladat Lajos után játszani… 1927 végén a régi Hot Five-val készül még néhány felvétel Lonnie Johnson gitárossal kiegészülve. A *Hotter Than That* briliáns trombita indítása után szintén kőkorszakinak tűnik a klarinétszóló. Már volt szó Louis kiváló ritmusérzékéről – erről nyerünk tanúbizonyságot a klarinétot követő scat részben. A periódus felétől (a 4 negyedben lévő számban) egy 3 negyedes ritmus patternt visz végig (forgat), és mindezt maximális biztonsággal – magyarul, hallgatás közben egyszer csak elveszítjük a talajt a lábunk alól – de ő nem!

1928 elején elválik Liltől! Hot Five néven (teljesen új zenekarral) viszont továbbra is készít felvételeket. Az új csapat tagjai: Jimmy Strong – klarinét, Fred Robinson – harsona, Earl Hines – zongora, Mancy Carr – bendzsó, Zutty Singleton – dob. Ha belehallgatunk az elsők közt felvett *A Monday Date*-be, rögtön feltűnik a zongorista brillírozása. Kiváltképp az ének-zongora duónál érezni, hogy Hines játéka méltó társa Armstrongénak. Az új Hot Five felvételei közül mindenféleképpen ki kell emelnem a *West End Blues*-t, aminek trombita bevezetője hamar világszám lett – sokan próbálták utánozni akkoriban is, most is. (Bix Beiderbecke Singin' The Blues szólója mellett ez is kötelező anyag a jazz tanszakon). Felhívnám a figyelmet azonban a magára maradt zongoraszólóra – ami hasonló értéket képvisel, mint az azt követő trombitaszóló! Earl Hines és Louis Armstrong egymásra találását a *Weather Bird* c. duó koronázza meg.

Louis 1929-ben visszatér New York-ba és „csatlakozik" a big band mozgalomhoz, majd 1947-ben megalakítja All Star zenekarát amivel haláláig játszik. De erről majd a következő számban…

George Washingmachine (AUS) • Herbert Christ (GER) • Fraser Gartshore (SCO) • Trumpet Meets Organ (GER/SCO) • Frank Muschalle Trio (GER/AUT) • Will Perkins (USA) • Bohém Ragtime Jazz Band (HUN) • Swing Manouche Project (HUN) • Dániel Balázs Trió (HUN)